

AŞIK MAHZÛNİ DÜŞÜNÇESİNDE TANRI VE İNSAN SEVGİSİ*

Prof.Dr. M. Kemal ATİK**

Özet

Aşık Mahzûni'nin yaşamı, kişiliği, şiirleri ve düşünceleri gerek ülkemizde, gerekse yurtdışında çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir. Ancak Tanrı ve insan sevgisine dair yönünü bir ilahiyatçı olarak sanırım ilk kez burada değerlendiriyoruz. Mahzûni'nin şiirlerinde Hakikat (Tanrı), hikmet ve sevgi aradık. Amacımız şairin bu yönlerini halkımıza taşımak, Tanrı ile insan, insanla insan arasındaki kurduğu bağın mevcudiyetini ortaya koymaktır. Türk ulusunun bugünü ve yarını üzerinde kafa yoran bir ozanın düşüncelerine yansıyan Allah ve insan sevgisini bu yazımızda sunmaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Aşık Mahzûni, hikmet, sevgi, şiir

The Love of Human and God in the Thought of Bard Mahzuni

Absract

Bard Mahzuni's life, personality, poems and thoughts are mentioned for various reasons both in our country and abroad. However, I think it is the first time to assess him as a theologian in terms of his human and God love. I searched for God, wisdom and love in his poems. My aim is to show these aspects of poet to our people and point out the exis-

* Bu makale 20-22 Nisan 2007 tarihinde Kahramanmaraş'ta yapılan "İnsan Sevgisi Sempozyumu"nda tebliğ olarak sunulmuştur.

** KSÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi

2 ▪ Aşık Mahzûni Düşüncesinde Tanrı ve İnsan Sevgisi

tence of the link he established between God and Human and between human and human. I tried to demonstrate his God and human love reflected in his thoughts and he was a bard who thought about today and the future of Turkish nation.

Keywords: Bard Mahzuni, wisdom, love, poem

Giriş

Aşık Mahzûni'nin yaşamı, kişiliği, şiirleri ve düşünceleri gerek ülkemizde, gerekse yurtdışında çeşitli vesilelerle dile getirilmiştir. Ancak Tanrı ve insan sevgisine dair yönünü bir ilahiyatçı olarak sanırım ilk kez burada değerlendiriyoruz. Mahzûni'nin şiirlerinde Hakikat (Tanrı), hikmet ve sevgi aradık. Amacımız şairin bu yönlerini halkımıza taşımak, Tanrı ile insan, insanla insan arasındaki kurduğu bağın mevcudiyetini ortaya koymaktır. Türk ulusunun bugünü ve yarını üzerinde kafa yoran bir ozanın düşüncelerine yansıyan Allah ve insan sevgisini bu yazımızda sunmaya çalıştık.

Mahzûni 17 Kasım 1939 yılında Kahramanmaraş'ın Afşın'a bağlı Berçenek Köyünde dünyaya geldi. Daha küçük yaşta babası onu Lütfü Efendi adında bir zata Kur'an eğitimi almak için gurbete gönderdi. Burada Kur'an öğrendi. Dini havayı teneffüs etti. Bir gün sabah dersinde, hocasından Hz. Ali'nin şu sözlerini dinledi: **"Nefsin için razı olduğun şeyi bırak. Gafletten uyan, acele etmekten vazgeç, ölümü hatırla; övünmeyi ve kibri bırak. Varacağın yer Yüce Yaratıcının huzurudur, ne ekersen onu biçersen, ne yaparsan onu bulursun. Bugün ne hazırladınsa yarın sana o sunulur. Ey oğul! Dinleyip işitenden ol. Sakın tembel olma çalış. Öfkene sahip ol; başkasının ayıbını gizle. İnsanlara iki yüzlü görünme; onlar arasında iki**

yüzlü davranma. Kendine gel de bunları iyi düşün. Gerçek mümin kanaatkar, hassas ve şefkatli davranandır¹. Mahzuni, Hocasından daha sonra Şeyh Galip'in şu sözünü dinledi: **"Hoşça bak zatına sen. Sen alemin özetisin; dünyalara değersin sen. Ama kendi değerinden kendinin haberi yoksa elden ne gelir"**. Mahzûni, hocasının sunduğu bugünkü armağanından içini dolduran sevinçli sözcüklerle parçalamaktan korkuyormuş gibi, hiçbir şey söylemeden eğilip bir selam verdi ve geri geri yürüyerek huzurdan ayrıldı. Hava serinlemişti. Bir an üşüyen ellerini, üzerinde eski püskü bir elbisenin yırtık pırtık cebine sokmuş düşünüyordu: **"Kur'an'ı okuyabiliyorum, ama kendime dair hiç bir şey bilmiyorum."**dedi. Evet o daha çok küçüktü ama yüreğinde dünyanın yüreğinin atacağı bir zamanın geleceğini ve bu ateşin kıvılcımlarının da, hakikate susamış yüreğini alevlendireceğini seziyordu. Çünkü içinde başkalarının hüznü vardı. Onları kendi hüznü gibi görüyordu. Tam o sırada köyünden, babasından: "Oğlum, köyümüzde ilkokul açıldı, durma gel; eğitimini burada sürdür , "diye bir haber geldi. Hemen hazırlanıp köyüne gitti heyecanla. İlkokulunu burada bitirdi. Daha sonra Mersin Astsubay Okulunu, ardından da Ankara Ordu Donatım Teknik Okulu'nu bitirdi Bu süreçte düşünce özgürlüğü çilesi çekti. Horlandı, atıldı, kovuldu²...O, bu süreci şöyle özetler:

Namaz kıldım hafız oldum

Rütbe taktım asker kaldım

Siz gibi dünyaya geldim

Beni yanlış anladınız

---

¹ Bkz., Nehcû'l Belâğâ, çevirenler, B.İşık ve diğerleri, Ankara 1990, s.,187-188.

² A. İ.Aktaş, Anadolu'yu kucaklayan Ozan , Ank.,2002, s. 7, S. Zaman, Mahzuni Felsefesi, Ankara 2005, s.,1-3.

4 ▪ Aşık Mahzûni Düşüncesinde Tanrı ve İnsan Sevgisi

*Mahzûni haklı yanuyım
Bir de ben sizi tanıyım
Ben bir dünya ozanıyım
Beni yanlış anladınız³*

Evet gerçekten de o, bir dünya ozanıydı. Çünkü, o, çevresinde sürüp giden haksızlıkları önleyecek, gerçeği, adalete uygun bir biçimde değiştirecek bir güç olmak istiyordu. Çünkü, Anadolu'da çileli, yoksul ve ıstıraplı yaşamın oluşturduğu hoşnutsuzluklar içindeki halkın zıtlıklar dünyasında yaşadığını görüyordu. Yaşam ve ölüm, ruh ve madde, insan ve insanlık...gibi tarih boyunca insanlığın önünde duran ve çok değişik biçimlerde değerlendirilen sorunlar üzerinde düşünüyordu. Bunun için çok düşündü; inzivaya çekildi ve doğa, insan, Tanrı üzerine düşünmeye başladı. Sonunda her şeyden vazgeçip şiire ve saza sığındı. Şiir yazmanın, şiir ve müziğin, ifade edebileceği bir güç olduğunu düşündü. Çünkü onda gizli olan ve ona özgü ruh dünyasını açmak için sazın çok büyük bir yeri vardı. Ona göre hiçbir şey saz ve söz gibi insanların birliğini sağlayamazdı. O yolunu çizmişti. Halkın gözü, kulağı ve sesi olmak için yola koyulmuştu. O artık bir halk aşığı idi, O bir Halk ozanıydı.

Bilindiği üzere halk ozanları, Anadolu'nun uygarlık tarihinde, edebiyatında, musikisinde, sanatında, felsefesinde çok önemli bir yer tutar. Aşık Mahzûni de, Anadolu kültürünün bir ürünüdür. Onu bir ozan, bir şair ve bir düşünür olarak kendi dünyasının koşullarında değerlendirmek gerekir ki biz de öyle yaptık. Ve gördük ki Aşık Mahzûni, Ahmet Yesevi gibi, Yunus gibi, Mevlana gibi, Hacı Bektaşî Veli gibi, Pir Sultan Abdal gibi Aşık Veysel gibi aşk felsefesini ulusumuzun her karış toprağına nakşeden büyük değerlerden geliyor. Bilindiği üzere İslam, Anadolu'ya eski Türk inançlarıyla, töreleriyle, kültürüyle harmanlanmış

---

³ A.İ.Aktaş, a.g.e., s., 211.

olarak yayıldı ve kendine özgü bir değer kazandı. Türk milleti, bu değerlerini koruyarak inanç dokusunu Allah sevgisi ile bütünleştirdi. Böylece, Anadolu'nun her karış toprağına Allah aşkı sindi. Bu görevi de milletimizin gönlünde taht kuran şairlerimiz, ozanlarımız, velilerimiz, bilginlerimiz ifa ettiler. Çünkü bunların yaşam felsefesinde, inançlarında hep Yüce Yaratıcı var idi. Dillerinde, dimağlarında, gönüllerinde, hep O terennüm edilirdi. İlhamı hep O'ndan alırlardı⁴. İşte Aşık Mahzuni de yaşamın güç sorunları ve çaresizlikleri içinde tüm gerilimlerden kurtularak Yüce Yaratıcının lütfü ve keremine sığındı. Bütün varlığını kuşatacak biçimde, O'na kavuşmak, O'nda bütünleşmek istedi. İçinde, Allah sevgisini sürekli canlı tutarak sonunda tüm gerilimlerden kurtulmayı başardı. İşte Onun son geldiği noktayı ifade eden mısraları:

*İster cennet olsun ister olmasın
Ben Yaratana kavuşacağım
O verdi o alır tatlı canımı
Ben Yaratana kavuşacağım
Cehennemî hakır, ateşî hakır
Kula düşen tatlı tatlı bakmaktır
Cennetin kiskancı aşka yakmaktır
Ben yaratana kavuşacağım
Dört kitaplar dört bin olsa hoş bana
Yaratansız iki cihan boş bana
Her yanımdan değer taş bana
Ben Yaratana kavuşacağım*

---

⁴ Bkz., A.Y.Ocak, Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri, İstanbul, 1983,s., 25-36, Irene Melikoff, Uyur idik Uyardılar, İstanbul, 1994, s., 151-162, 167-174, İ.Z.Eyuboğlu, Bütün Yönleriyle Tasavvuf, İstanbul, 1993, s.,176-182.

192-193. S.Zaman, Mahzuni Felsefesi, Ankara,2005,s.14.

6 ▪ Aşık Mahzûni Düşüncesinde Tanrı ve İnsan Sevgisi

*Sevmeyenler cenazemi kılmasın
Yalan yanlış abdestini almasın
Yeter ki Hak benden ayrı kalmasın
Ben Yaratana kavuşacağım
Gel şu dağlara bak düşün ki nedir
Yüceden seyreden Hazreti Kadir
Mahzûni ebedi olan Mevla'dır
Ben Yaratana kavuşacağım.⁵*

Mahzûni'nin düşünce ve duyularına esas olan insani değerlerdir. Ona göre insanî değerlerden kopuk bir insanı Hakka götürürken beyaz kefenlere sararak aklayamazsınız. Hakikat mertebesine ulaşabilmek, yetkin insan olabilmek için insani değerlerle mücehhez olmak, kefen yerine bu değerlerle sarılıp İlahi huzura varmak gerekir. İnsani değerlerle kefenlenerek Yüce Yaratıcıya vasıl olmayı O şöyle ifade eder:

*Küçük vücuduma kefen istemem
Varsa insanlıkla sarsınlar beni⁶*

Aşık Mahzûni, yaşamı boyunca, insan ruhunun özgürlüğünü, din, dil, renk ayırımı gözetmeksizin bütün insanların eşit olduğunu, insan denen varlığın yüceliğini savunur. Onun için de, aynı kökten, aynı hücrelerden gelen insanların savaşmalarına, birbirlerini öldürmelerine, kin ve nefret gütmelerine bir anlam veremez:

*Dinli dinsiz insandır
Boş yere akan kandır
Bu kök bu ağaçtandır
Dallar birleşin⁷*

⁵ A.İ.Aktaş, a.g.e., s., 192-193. S.Zaman, Mahzuni Felsefesi, Ankara, 2005, s. 14.

⁶ S. Zaman, Mahzuni felsefesi, s.,14.

⁷ A.g.e.,s.,96.

Bunun anlamı şudur: İçimizde yanan birlik alevi ne kadar parlak olursa, o kadar uzun süre yanar ve biz ağacın dallarına yürüyen özsü gibi dünyaya yayılmış olan hakikate o kadar yakın oluruz.

Aşık Mahzûni, kendini tanımayan, kendi özünün farkında olmayan, evreni, doğayı tanımayan bir insanın ikilikten yana, öldürmeden yana, zulümden yana olacağını söylüyordu:

*Şu ikilik canımıza okudu
Tüm insanın bir olması ne güzel
Der Mahzûni yanlış yola yürürsem
Nefsim için toprak olup, çürürsem
İnsanları ayrı ayrı görürsem
Gözlerimin kör olması ne güzel.⁸*

Aşık Mahzuni, ülkemizi alevi Sünni kavgasına sürüklemeye çalışan güçlerin birliğimizi, dirliğimizi bozarak insanları birbirine düşman yapmak istediklerini, buna karşı dikkatli olunması gerektiğini şöyle dile getirir:

*Bilmem ne imiş şu Alevi-Sünni
Bana vız geliyor , perili cinli
Madem ki, kardeşiz gel, gelme kinli
Yumuşacağın sonunda sert var değil mi?⁹*

Mahzûni'ye göre insan, sevgisi ve olgunluğu derecesinde Tanrı gücünden payını alır. Bir gönüle giren kişinin Tanrı'yla bütünleşeceğine inanır. Ona göre insan, gönlünü yapan erenlere karışır:

*Beytullahı görmek isteyen aşık
Gönül şadedenler, hacıdır hacı
Yük ağır, ben ağır kollar dolaşık
Ermeden yıkılmak acıdır acı¹⁰*

---

⁸ A.g.e.,s., 93.

⁹ A.g.e., s., 94.

8 ▪ Aşık Mahzûni Düşüncesinde Tanrı ve İnsan Sevgisi

Mahzûni gerçeği söylemektedir.Çünkü seven insan, inanan, hisseden, düşünen, isteyen, arzulayan ve kişiliğin tüm ifadelerine sahip olan kişidir. Seven kişi, düşünür, sever, bağışlar, karşılaştığı sınırları ve üzüntüleri anlar ve bertaraf etmeye çalışır. Seven insan, hata ve zayıflıkları her yerde görmez. Çünkü Tanrı'ya ulaşmanın yollarından biri, belki de en birincisi sevgidir. Mahzuni'ye göre yürekte insanlara karşı sevgi yoksa, bilinç ne denli gelişmiş, bilgi ne denli engin olursa olsun, bunların yararı yoktur. Eğer insan dostluğun, barışın, sevginin üstünlüğüne gerçekten inanmışsa işte o zaman güçlüdür, dengelidir, sağlamdır,Ona göre Ahmet Yesevi'de, Yunus da, Mevlana'da, Hacı Bektaş Veli'de ve Nesimi'de olduğu gibi, insanı Tanrısal erdemlerle bezeyen, hem erkeğe hem de kadına daha onurlu bir yer arayan inanç, sevgidir. Çünkü Tanrı'nın sevgisi, merhameti de gücü gibi sınır tanımaz. Bakınız o bunu nasıl ifade ediyor:

*Ey erenler şu dünyada
Erkek yolcu kadın yoldur
Nazenin bir bahçe imiş
Erkek bülbül kadın güldür.
Güneş doğar sanma şaşmaz
Gerçekler yurdundan sapmaz
Erkek boşuna çalışmaz
Erkek arı kadın baldır
Mahzeniyim halim harap
Şu aleme olmuş türap
Gel bizleri koru Yarap
Bilmem ki bu nasıl haldı¹¹.*

Mahzûni, tüm insanlık adına güzel günlerin doğma-

---

¹⁰ A.g.e., s.,148.

¹¹ A.İ.Aktaş, a.g.e., 124-125.

sını arzulayan bir ozandır. O, insan sevgisini her şeyin üstünde tutar.O, insanın yaşam hakkının dokunulmazlığını savunur. Bunun için de, savaflara, silahlara, zulme, öldürmelere karşı çıkar ve bu anlamda insana ve hatta tüm evrene değer verir:

*Birbirinden farkı yoktur
Tanrım dünyayı korusun
İnsanođlu mübarektir
Tanrım dünyayı korusun
Kökü gelmiştir derinden
Adaletin bol yerinden
Atom şeytanın şerrinden
Tanrım dünyayı korusun
Dinler benim için iyi
Dilim varmaz kötü deyi
İsevi'yi Musevi'yi
Tanrım dünyayı korusun
İster ayrı olsun dili
İster sürsün baka yolu
Bütün kullar Hakkın kulu
Tanrım Dünyayı korusun¹²*

Ozanın şiirlerinde ve eylemlerinde, korunan, kollanan ve kutsanan zorbalara karşı ezilen insanların, duygu, düşünce ve protestolarının dile geldiğini görürüz.

*Yoksulun sırtından doyan doyana
Bunu gören yürek nasıl dayana
Yiğit muhtaç olmuş kuru soğana
Bilmem söylesem mi, Söylemesem mi?¹³*

Mahzûni, mazlumun gasp edilen haklarını dile getirerek örnek bir sorumluluk sergiler:

---

¹² A.İ.Aktaş, a.g.e., s., 186-187.

¹³ S. Zaman, Mahzuni felsefesi, s., 16.

*Mahzuni şerifim kime darılır
Sazı koyar başka şeye sarılır
Bir gün her zalimden hesap sorulur
Çünkü Hakkın yolu haktr efendim¹⁴.
İnsan olduğu yön, kıbledir bana
Ben böyle inandım, çünkü insana
Çok sebeptir diye, kavgaya kana
Bütün hudutları söker giderim.¹⁵*

Mahzûni'nin düşüncesinde yoksulluk bir felakettir. Ona göre kimse çok büyük, kimse çok küçük değildir. O çok müşfik, çok insaflıdır. O, mutlulukla, felaketi ayıran sınırı çizer:

*Bizim memleketten haber sorarsan
Kimi açtır kimi toktur efendim
Koltuğu bulanlar bizi unuttu
Arada sürünen çoktur efendim.
Seneler geçse de onmaz bu yara
Fakir fukaraya güneş kapkara
Devrin peygamberi kesildi para
Hastaları çiğ yer doktor efendim¹⁶*

Mahzûni, etik normlara karşı gelmenin bir cezası olacağını, bu suçun bedelinin ise, insanların içinde kin ve nefret tohumlarının yeşereceğini, ülkenin, vatanın zayıf düşeceğini söyler:

*Mahzuni şerifim emi
Düşün kim yaratmış beni
İçi sıra Türkiye mi
Tanrım dünyayı korusun¹⁷*

Uluslar kalkmalı derin uykudan

---

¹⁴ A.İ.Aktaş,a.g.e., s., 122.

¹⁵ S. Zaman, a.g.e.,s.,96.

¹⁶ A.İ.Aktaş,a.g.e., s., 121-122.

¹⁷ A.g.e.,s.,187.

*İçilmeli birlik denen sudan
Alevler yel olsun, tüfekler fidan
Sınırsız davasız dünya dilerim¹⁸*

Sonuç olarak, Aşık Mahzûni üzerine yaptığımız bu kısa ve öz araştırmada gördük ki, Mahzûni, evrenin ve evrende var olan her şeyin yaratıcısı olan Yüce Varlığa, ilahi kudrete yürekten inanmakta, aşk ve sevgi vasıtasıyla kendini aşarak, bütün insanlığın mutluluğunu istemektedir.

*Dinsiz diye çok tuttular yakamı
O dost ile ben kendimi bilirken
Mezhebime çok sövdüler arkamdan
Gönlümdeki Medine'den gelirken¹⁹*

Ülkemizin bir gerçeği olarak var olan Alevi-Sünni birlikteliğini, kavgaya, kine, nefrete, fitneye ve ayrılığa sürüklemek isteyenlere karşı da birlik olmayı, akıllı olmayı, uyanık olmayı Aşık Mahzuni ısrarla vurgulamaktadır:

*Aktı kanım ılık ılık
Biz yalancı kör değilik
Aradan kalksa ikilik
Bayram olur, seyran olur²⁰*

---

¹⁸ S. Zaman, a.g.e.,s., 15.

¹⁹ A.g.e.,s., 152.

²⁰ A.g.e.,s., 95

